

**არჩილის „სამშებელი და სავაჭრო-საპროექტო“
ფაბრიკის მენეჯერისადმი“**

მეფე-პოეტი ბიბლიასთან ერთად ეყრდნობა ჰიმნოგრაფია-საც, გადმოაქვს მრავალი ჰიმნოგრაფიული სახე-სიმბოლო, რომლებიც უშუალოდ მიემართება დედა ღვთისმშობელს. აგრეთვე, არჩილი საზგასმით მიუთითებს დავით წინასწარმეტყველს, რომელიც ქართველ მეფეთა წინაპრადაა მიჩნეული. ამით არჩილი მიანიშნებს მეფეთა და, მათ შორის, საკუთარ ჩამომავლობას, შემდეგ კი გადადის ღვთისმშობლის ქებაზე და გზადგება საკუთარ ცოდვილიანობას გვამცნობს. დავით ფსალმუნთმგალობლის შემოყვანა არჩილისთვის მეტად სიმბოლურია, რადგან მეფე-პოეტი ცდილობს გაამაფროს საკუთარი ცოდვილიანობა მესიანისტური ფონის შექმნით, შემწეობას კი ღვთისმშობელს სთხოვს, რათა იხსნას იგი ცოდვებისაგან და დაკარგული „სამწყვდელ“ დაბრუნებაში დაეხმაროს. ღვთისმშობლის შემოყვანა ქართულ მწერლობაში არა მხოლოდ ზოგადად ქრისტიანთა მფარველობის იდეითაა განპირობებული, არამედ, პირველ ყოვლისა, საქართველოს ღვთისმშობლისადმი წილხვდომილობით, რაც მტკიცე საფუძველს უქმნის ქართველი ერის რჩეულობას. ღვთისმშობლის სიმბოლური სახით წარმოჩენა ძირითადად ჰიმნოგრაფიაშია გავრცელებული.

საგულისხმოა ერთი ფაქტი, როცა არჩილი საკუთარი ცოდვების დასახელებისას, თავის თავს უწოდებს „ემბაზის შემგინებელს“ (5,4). საკუთარი თავის დაკნინების ეპიზოდებს უხვად შევხვდებით ჯერ კიდევ ჰაგიოგრაფიულ ტექსტებში, სადაც ჰაგიოგრაფები თავს ცოდვით სავსედ მიიჩნევენ, შემწედ სამება-ერთარსება ესახებათ. ეს მომენტი დამახასიათებელია არა მარტო ჰაგიოგრაფიისათვის, არამედ ჰიმნოგრაფიისათვის. სავსებით მართებულად შენიშნავს რ. ღლონტი არჩილისა და დავით აღმაშენებლის „გალობანი სინანულისანს“ შორის სულიერ ნათესაობას, უფრო მეტიც, არჩილის წყაროდ მიიჩნევს „გალობანი სინანულისანის“ ტექსტს, „არჩილიც და დავით აღმაშენებელიც „ცოდვილთა შორის უცოდვილესად“ მიიჩნევენ თავს, მათი პირველწყარო კი არის დავით ფსალმუნთმგალობელი“, წერს რ. ღლონტი (ღლონტი 2004:122). აქვე

ადენიშნავ, რომ არჩილი საკუთარ ცოდვილიანობაზე იმიტომ საუბრობს, რომ მან სარწმუნოება იცვალა და „ჯერკვალნი, დრკუნი საქმენი ვარჩიე ღვთისა ნებასა“ (34,1), – წერს შეძრწუნებული მეფე-პოეტი და საკუთარ ცოდვებს ადარებს სამოთხედაკარგული ადამის ცოდვებს, მისთვის სამოთხე სამშობლოს სიმბოლოა, რომელიც მან დაკარგა, რადგანაც საქართველო ღვთისმშობლის წილხედომილი ქვეყანაა, სწორედ ამიტომ სთხოვს შემწეობას დედა-ღვთისმშობელს. გარდა ამგვარი სიმბოლური პასაჟებისა, ლექსი უხვადაა გაჯერებული ჰიმნოგრაფიული ელემენტებით, ამიტომაც ლექსს მრავალი ლიტერატურული პარალელი მოეძებნება ჰიმნოგრაფიულ ტექსტებთან, დავით აღმაშენებლის „გალობანი სინანულისანთან“, დემეტრე-დამიანეს „შენ ხარ ვენახთან“, იონანე შავთელის „გალობანი ვარძიისა ღმრთისმშობლისანთან“ და სხვა. უპირველესად აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ არჩილი უხვად იყენებს ღვთისმშობლის სახე-სიმბოლოებს, რომელთა საფუძველია ბიბლია.

ლექსი ძალზედ სიმბოლურია, არჩილი უხვად იყენებს ბიბლიურ აღუზიებს, ამ მხრივ განსაკუთრებით აღსანიშნავია საკუთარი ცოდვილიანობის განხილვისას მევენახეთა დასახელება: „ზრდა მაქვს ცოდვისა სამუდმოდ, ვით მევენახეს ვაზისა“ (7,1). ახალ აღთქმაში ჩართულია იგავი ბოროტ მევენახეებზე, რომელთაც ვენახის პატრონი ჩააბარებს ვენახს, ნაყოფის მიღების ჟამი რომ მოაწვევს, გაუგზავნის ხალხს, მაგრამ მევენახეები ურჩობენ, მის გაგზავნილ ხალხს ხოცავენ. კაცი ადგება და თავის საყვარელ ძეს გაუგზავნის იმ იმედით, რომ მისი მოერიდებოდათ, მაგრამ მევენახეებმა მოკლეს და გადააგდეს ვენახიდან. ვენახის პატრონი განრისხდა, ამოწვიტა მევენახეები და ვენახი სხვას გადააბარა. ეს იგავი განმარტებას თითქმის აღარც საჭიროებს. უდავოა, რომ ვენახი წუთისოფელია, მევენახეები ადამიანები, ვენახის პატრონი უფალი, საყვარელი ძე კი ქრისტე, აქედან თვალნათლივ ცხადი ხდება, თუ რამდენად განიცდის საკუთარ ცოდვილიანობას არჩილი. იგი ლექსში ასახელებს „ცოდვის უფსკრულს“ და „ცოდვის მწვერვალს“, რომელშიც მეფე-პოეტი ყელამდე ჩაფლულად გრძნობს თავს, თავის დაღწევისათვის კი შემწეობას დედაქალწულს სთხოვს, თან ამავდროულად მის შესამკობად და წარმოსაჩენად ღვთისმშობლის სიმბოლოებს ასახელებს, მათი რიცხვი გაცილებით დიდია, თუმცა არჩილი მათგან ნაწილს

იყენებს, რომელთა ახსნა ემყარება ბიბლიურ ასპექტებს და ქართულ ჰიმნოგრაფიაში დიდი ტრადიცია აქვს, ეს სიმბოლოები ღვთისმშობლის გავრცელებული სახელებია.

არჩილის რელიგიური მსოფლადქმის წარმოსახენად საჭიროა თითოეულ სახე-სიმბოლოს ცალკე-ცალკე მივცეთ სამეცნიერო ახსნა.

„რაკი ღმრთისმშობლის მეშვეობით გახდა უხილავი ღმერთი ხილული, ამიტომ ძველი აღთქმის ყველა სიმბოლო, რომელიც ადამიანის წინაშე ღმერთის გამოცხადებას გვაუწყებს, გულისხმობს წმინდა მარიამს. მისი ალეგორია“ (ბაქრაძე 1990:369).

კიბეს ვხვდებით იოანე შავთელის პოეტურ შედევრში „გალობანი ვარძიისა ღმრთისმშობლისანი“, სადაც ღვთისმშობლის ერთ-ერთ სიმბოლოდ სხვა სიმბოლოებთან ერთად კიბეც არის დასახელებული: „იაკობ კიბედ გიხილა, ხოლო მოსე მაყულად, დანიელ მთად, გედეონ საწმისად...“ (სულავა 2003:135). სიმბოლოურად ქალწული მარიამი მიწასა და ზეცას შორის გადებული ხილია, სწორედ მისი შემწევობით გახდა შესაძლებელი ცოდვის მორევში მყოფი კაცთა მოდგმის ღმერთთან მიახლოება. კიბის სიმბოლიკა მომდინარეობს ძველი აღთქმიდან, შესაქმეთა წიგნიდან, როცა იაკობმა სიზმარში ცად აღმართული კიბე იხილა. როგორც აკ. ბაქრაძე აღნიშნავს „კიბე ღმერთის ხილვის საშუალებაა“ (ბაქრაძე 1990:371).

ამ ყოველივემ საფუძველი მისცა ღვთისმშობლის სიმბოლოდ კიბის გააზრებას, როგორც ადამიანთა დამაკავშირებელს ღმერთთან.

ქალწული მარიამის ძველი აღთქმისეული სიმბოლოა **ღრუბელი სულმცირე**, გამოსვლათა წიგნის მიხედვით: „დადგა ყოველი ერი შორს, ხოლო მოსე შევიდა ნისლსა, სადა იყო ღმერთი“ (გამოსვ. 20,21). სახარებაში აღნიშნულია, რომ მოსეს მიერ აგებულ მოძრავ ტაძარს დღისით ღრუბლის სვეტი ადგას თავს, ხოლო ღამით – ცეცხლის მსგავსი სვეტი. განსაკუთრებით საინტერესოა ღრუბელთან დაკავშირებული ეპითეტი „სულმცირე“, იგი განსაკუთრებით სიმბოლოურ-ალეგორიულია და უკავშირდება ესაია წინასწარმეტყველის ხილვას „აჰა, უფალი ზის ღრუბელსა ზედა სუბუქსა და მოვალს ეგვბტედ...“ (ესაია 19,21). ილია აბულაძის „ძველი ქართული ენის ლექსიკონში“ „სულმცირე“ განმარტებულია, როგორც „მსუბუქი“. მისი ახსნა ცხადყოფს სიმბოლოს სახისმეტყველებით პლასტებს, რომლის მიხედვითაც ღვთისმშობელი ადამიანთა სულის გადამრჩენია,

იგი მათთვის შეიქნა სულიერი საზრდოს მიმცემი, ქრისტეს სახით მან მოუვლინა კაცობრიობას მხსნელი.

მარიამ ღვთისმშობლის ერთ-ერთ ჰიპოდოგმად მიჩნეულია **კიდობანიც**. „კიდობანო სჯულისაო და ტაკუკო მანანადსა“ (11,1). ჩვენთვის ცნობილია ძველი აღთქმიდან ნოეს კიდობანი, კაცობრიობის გადარჩენის სიმბოლო, „როგორც კიდობანმა გადაარჩინა ნოე და მისი შვილები, ასევე ღვთისმშობლის მიერ სამუდამო დაღუპვისაგან გადარჩება ყველა მსმენელი ღვთის ხმისა“ (ღვთისმშობლის... 2002:22). ამგვარად იქცა ღვთისმშობელიც ქრისტეს მოვლინებით გადარჩენის სიმბოლოდ. აღსანიშნავია, რომ კიდობნის სიმბოლიკა ამ მწირი მასალით არ ამოიწურება, მაგრამ არჩილის ლექსის საანალიზო ფონისთვის ესეც საკმარისია, რათა მივათითოთ მეფე-პოეტის მრწამსი.

არჩილი კიდობნის სიმბოლოსთან ერთად ახსენებს კიდევ ერთ ძალზედ აღუზიურ საღვთისმეტყველო სიმბოლოს **ტაკუკს**. იგი არის წმიდა ოქროს ჭურჭელი, რომელშიც მოთავსებული იყო მანანა, გამოსვლათა წიგნი მოგვითხრობს: „მოიღე ტაკუკი ოქროდსა ერთი და შთაასხ მას შინა ღომორი სავსე მანანადითა და დასდგა იგი წინაშე უფლისა ღმრთისა დასამარხველად ნათესავთათჳს თქუწნთა!“ (გამოსვ. 16,33). ღვთისმეტყველებაში მანანა იესო ქრისტეს ჰიპოდოგმადაა მიჩნეული, რადგან ქრისტემ თქვა: „მე ვარ პური ცხორებისაჲ, რომელი მოვდეს ჩემდა, არა შიოდის და რომელსა პრწმენეს ჩემი, არასადა სწყუროდის“ (იოანე 6,35). ღვთისმშობელი სიმბოლოურად იქცა ტაკუკად, ჭურჭლად, რომელმაც დაიტია მაცხოვარი. ტაკუკის სიმბოლიკა ჰიმნოგრაფიაში ფართოდ იყო გავრცელებული, იოანე შავთელის სიტყვები „აჰრონის კუერთხი, ტაკუკი და სასანთლე, ერთბამად ტაბლა, კიდობანი, მანანად, ბესელიელის უწყებითი კარავი ლტოლვილისა ერისაჲ ორკერძ კსნითურთ მოგასწავებდეს დედასა ღმრთისასა“ (სულავა, 2003: 134), ეს სიტყვები ხსნის და აზუსტებს ყოველ ბიბლიურ მინიშნებას, რაც არჩილთანაა მოცემული ყოველგვარი საბურველის გარეშე. ტაკუკის სიმბოლიკას ვხვდებით იოანე დამასკელთანაც: „გიხაროდენ, ტაკუკო ოქროცხებულო, ყოვლისა უშუერებისაგან სრულებით განყენებულო, ვინადეგე მანანადთ დართულ იქმნა ყოველი სოფელი სიტყუთა მის ცხორებისადთა, რომელი შეიცხო ცეცხლითა ღმრთეებისადთა“ (დამასკელი 1986:109).

ღვთისმშობელს არჩილი კიდევ ერთი სიმბოლოთი ამკობს, ესაა **დაკშული ბჭე**, ანუ კარი. სახარებისეული მოძღვრების მიხედვით „მე ვარ კარი, ჩემ მიერ თუ ვინმე შევიდეს ცხონდეს“ (იოანე 19; 7-10). ბიბლიური შეხედულება დასშულ ბჭეზე ეხეკიელ წინასწარმეტყველის ხილვას დაუკავშირდა: „და მომაქცია მე გზისა მიმართ ბჭისა წმიდათადას გარემისა, რომელი ჰხედავს აღმოსავალთა მიმართ, და იგი იყო დაკშული და თქუა ჩემდამო უფალმან: ბჭე ესე დაკშულ იყოს, არა განელოს და არცა ერთი ვინმე განვიდეს მის მიერ, რამეთუ უფალი ღმერთი ისრაილისაჲ შევიდეს მის მიერ, და იყოს დაკშულ“ (ეზეკ. 22, 1-2). მართლმადიდებლურ ტაძარში განსაკუთრებით საკრალური მნიშვნელობა ენიჭება კარს, რომელიც საკურთხევის სიმბოლიკის თანახმად, ზეციური სასუფეველის კარიბჭეს წარმოადგენს, ბჭე, როგორც ღვთისმშობლის სიმბოლო გაიაზრება იმის ფონზე, რომ მან კაცობრიობას დასშული კარი შეუღო სასუფეველში.

ძველი აღთქმის პერსონაჟთაგან ღვთისმშობლის ერთ-ერთ წინასახედ **იონა წინასწარმეტყველი** არის მიჩნეული, ვეშაპის მუცელში სამ დღეს დაფლული იონა ლოცულობდა და ღმერთს გადარჩენას ევედრებოდა, ვეშაპის მუცელი ჰიმნოგრაფებს ღვთისმშობლის მუცლისათვის შეუდარებიათ. როგორც ვეშაპის მუცელი არის იონას უვნებლად შემნახველი, ასევე, ქალწულის მუცელი უხრწნელი რჩება ქრისტეს შობის შემდეგაც. ვეშაპის მიერ იონას შთანთქმის ეპიზოდში აღვევორიულად ცოდვის მორევში ჩაფლობა მოიაზრება, ღმერთისმშობელმა ქრისტეს მოვლინებით კი კაცობრიობა იხსნა ცოდვებისაგან.

ბიბლიური პასაჟები და სახე-სიმბოლოების სიუხვე ლექსს ჰიმნოგრაფიულ საგალობლად აქცევს, ლექსში განსაკუთრებით საყურადღებოა **დედოფლის** სიმბოლიკა, უფლის ამქვეყნად მომავლინებელი ქალწული საგალობლებში ხშირად დედოფლადაც არის წოდებული, რაც თავისთავად მიანიშნებს მის გამორჩეულობაზე, დედათა შორის პირველობაზე, სახელი „მარიამი“ დედოფალს ნიშნავს, ღვთისმშობლის დედოფლად მოხსენიება ტრადიციად იყო ქცეული ქართულ ჰიმნოგრაფიაში, რამაც მყარი საფუძველი მოუშადა შემდგომი დროის მწერლობას. როგორც სხვა საგალობლებში, დავით აღმაშენებლის „გალობანი სინანულისანშიც“ მარიამ ღვთისმშობელი დედად და ქალწულად არის წოდებული.

არჩილის ლირიკული შედევრი, გარდა დავით აღმაშენებლის „გალობანი სინანულისანისა“, დიდ სულიერ და ფრაზეოლოგიურ თანხვედრას ავლენს X საუკუნის ქართველი ჰიმნოგრაფის, მიქაელ მოდრეკილის ჰიმნოგრაფიულ კანონთან: „გიხაროდენ კარავო წმიდაო აბრაჰამის გამოსახულო და კიბეო სულიერო იაკობის ხილულო; გიხაროდენ, მაყუალო შეუხებელო, მოსეს მოსწავებულო და საწმისო გედეონის ქადაგებულო. გიხაროდენ კიდობანო დავითის გამოსახულო და ყუაგილო სოლომონის მოსწავებულო: გიხაროდენ სულმცირეო ღრუბელო მზისა სიმართლისა მტკრთველო: გიხაროდენ მთაო გამოუკუეთელო ლოდსა საცნაურსა უბიწოდ მშობელო: გიხაროდენ ბჟეო აღმოსავალისაო დაკშულო და წყაროო დაბეჭდულო: გიხაროდენ ღვთისმშობელო, აღდგა მკვდრეთით ძე შენი და ღმერთი ჩვენი: რომელსა აქუს დიდი წყალობაჲ“ (მოდრეკილი 1978:492).

არჩილმა ღვთისმშობლის სიმბოლოდ მოიხმო კიდევ ერთი თეოლოგიური სახე-სიმბოლო **ტრედი**, იგი უმანკოების, სისუფთავის, სიწმინდის და მშვიდობის სიმბოლოა, მისი სიმბოლიზმი ემსახურება ქალწულის უმანკოების გამოხატვას, ეს უმანკო ფრინველი პირველად წარღვნის ეპიზოდთან დაკავშირებით ჩნდება ბიბლიაში, როდესაც ნოე მტრედს აგზავნის შესამოწმებლად იმისა, დაშრა წყალი თუ არა მიწაზე. მტრედის სიმბოლიკას ვხვდებით ახალ აღთქმაშიც, „აჰა მე მიგავლინებ თქვენ, ვითარცა ცხოვართა, შორის მგელთა. იყვნით უკუე მეცნიერ, ვითარცა გუელნი, და უმანკო, ვითარცა ტრედნი“ (მათე 10,16).

ჰაგიოგრაფიულ ტექსტებში ხშირად წმინდა ნინო მტრედთანაა შედარებული, როგორც ნესტან სულავა შენიშნავს: „წმიდა ნინო, ვითარცა ტრედი წმიდა, ღმერთთან მთელ ქართველ ერს არიგებს, იგი ერის სულიერ განწმენდას უდებს დასაბამს“ (სულავა 2003: 219).

„მოსეს ხილულო, წინასწარ მოსწავებულო ამ სახედ
მაყვალსა ცეცხლი ედების და შესაწვავად ვერ შემხედ“ (13, 1-2).

არჩილი ბიბლიურ არქეტის ეხმიანება „**შეუწველი მაყვლის**“ სიმბოლიკით, წმიდა მამათა მიერ საგანგებოდაა ახსნილი შეუწველი მაყვლის სულიერი შინაარსი: „ვითარცა იტყვს წინასწარმეტყველი მოსე: მაყუალი აგზებული და არა შემწუარი ეგზებოდა და არა შეიწუებოდა. ესე იგი არს: შვა ღმერთი და საშოჲ არა განჭრწნა; მუცლად-ილო და ქალწული ქალ-

წულადევე ევო; გამოვიდა მუცელი დაკრძალული დაუტყვა“ (სინური... 1959:204). მაყვლის შეუწველობა სახისმეტყველებითი ასპექტების გააზრებით ქალწულ მარიამის უბიწოებას მოასწავებს და მისი ჰიპოდოგმაა.

ბიბლიური მაყვლის სიმბოლიკასთან დაკავშირებით აკაკი ბაქრაძე თეოლოგიურ მოდელს გვთავაზობს: „ღმერთი – მაყვალი – ცეცხლი. ეს მოდელი ახალი აღთქმის მიხედვით შემდეგ სახეს ღებულობს: ღმერთი – ღმრთისმშობელი – ქრისტე“. ამ მოვლენათა შედარებით აკაკი ბაქრაძე, მაყვლის ბუჩქს მარიამის სიმბოლოდ მოიაზრებს, ხოლო ცეცხლი – იესო ქრისტეა (ბაქრაძე 1990:58).

არჩილი პოეტურად ქარგავს კიდევ ერთ სახე-სიმბოლოს, „ნარდო სურნელო, შროშანთა შორის უფურჩქენელად მყოფარო, / ნერგო, ედემის ყვავილთა ქრისტესა მომნაყოფარო“ (14, 1-2). არჩილთან ღვთისმშობელი წარმოჩენილია ბიბლიური-იპოდოგმური სახეებით სურნელოვანი ყვავილი და შროშანი, მომდინარეა „ქებათა ქებიდან“ და სახარებიდან, წმიდა ბიბლიურ-ევანგელურია, მათ იესო ქრისტეს წინასახედ ვხვდებით ბიბლიაში, ესაია წინასწარმეტყველთან ვკითხულობთ: „და გამოვიდეს კუერთხი ძირისგან იესესა და ყუავილი ძირისგან აღმოხდეს“ (ესაია 11,1). ქართულ ქრისტიანულ ხუროთმოძღვრებაში არსებობს შროშანის სახით გამოკვეთილი ჯვარი, რომელიც სიმბოლოურად ღვთისმშობელს მოიაზრებს. ეს გამოსახულება ნ. სულავას დაკვირვებით მიუთითებს ბიბლიური დავითისაგან ღვთისმშობლის ჩამომავლობას და საქართველოს ღვთისმშობლისადმი წილხვდომილობას (სულავა 2008:148).

სოლომონის „ქებათა ქებაში“ ქრისტე საკუთარ თავს უწოდებს ყვავილს: „მე ყვავილი ველისად და შროშანი ღელეთად“ (ქებ. 2,1). ზოგადად სასულიერო მწერლობაში ყვავილი არა მხოლოდ მაცხოვრის, არამედ ღვთისმშობლის მეტაფორაცაა: „გიხაროდენ კიდობანო, დავითის გამოსახულო და ყუავილო სოლომონის მოსწავებულო“ (მოდრეკილი 1978:492). ღვთისმშობლის შროშანთან მიმართებაზე განმარტებას გვაწვდის წმიდა იოანე დამასკელი: „ჰ, ასულო შუენიერო და ტკბილო! ჰ, შროშანო შორის ეკალთა აღმოცენებულო აზნაურისა და სამეფუოდსა მისგან ძირისა დავითისისა“ (დამასკელი 1986:119).

ქართულ სასულიერო მწერლობაში მარიამ ღვთისმშობლის შროშანთან შედარების უამრავი შესანიშნავი ნიმუში არსე-

ბობს, თუმცა კლასიკურ ნიმუშად ითვლება დემეტრე მეფის ცნობილი იამბიკო: „ღმრთისმშობელი და ყოვლად პატიოსანი დედა, ქალწული, შუჭნიერი შროშანი“ (ქრესტომათია 1946:381).

აღსანიშნავია, რომ ღვთისმშობლისადმი მიძღვნილ საგალობლებს ლაიტმოტივად გასდევს კაცობრიობის ხსნის მოტივი, სწორედ ამიტომ სთხოვს არჩილი მას შემწეობას, ღექსი სიმბოლოებით გამსჭვალული პოეტური ქმნილებაა, თითოეული სიმბოლო გარკვეული პლასტების შემცველია, მათი სიმბოლურობა ამოუწურავი თემაა. ამიტომ ვფიქრობ, რომ არჩილის ქრისტიანული მრწამსის გასააზრებლად მოხმობილი პარადელებიც კმარა.

დამოწმებული ლიტერატურა:

არჩილი 1999: არჩილი, თხზულებათა სრული კრებული, თბ., 1999.

ბაქრაძე 1990: ბაქრაძე აკ., რწმენა, თბ., „მერანი“, 1990.

გულაბერისძე 2008: გულაბერისძე ნ., თხზულებანი, გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა, ღექსიკონი და საძიებელი დაურთო ნესტან სულავამ, თბ., 2008.

დამასკელი 1986: იოანე დამასკელი, შობისათვის ღმრთისმშობელისა. ძველი მეტაფრასული კრებულები (სექტემბრის საკითხავები). ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, კომენტარები და საძიებლები დაურთო ნარგიზა გოგუაძემ. თბ., „მეცნიერება“, 1986.

კეკელიძე 1972: კეკელიძე კ., ეტიუდები ძველი ქართული ლიტ. ისტორიიდან, XI, თბ., 1972.

მოდრეკილი 1978: მიქაელ მოდრეკილის იადგარი. II. X საუკუნე. ტექსტი გადმოწერა დედნიდან და გამოსცა ლ. გვახარიაძე. თბ., გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, 1978.

სულავა 2003: სულავა ნ. XII-XIII საუკუნეების ქართული ჰიმნოგრაფია. თბ., 2003.

ღვთისმშობლის...2002:Земная жизнь Пресвятой Богородицы. Одобрено Издательским Советом Русской Православной Церкви и публикации Протоиерей Валентин. Сентябрь. 2001. Издательский дом «Юнион-Паблик», 2002. Издательский дом «Ииола 21- ый век», 2002.

ღლონტი 2004: ღლონტი რ., ჰიმნოგრაფიული ელემენტი არჩილის შემოქმედებაში, ლიტერატურული ძიებანი, XXV, თბ., 2004.

ძველი ალექსა 1989: წიგნნი ძველისა ალექსმისანი, I, თბ., 1989.

SAINT VIRGIN'S PRIASES AND PRAYERS

Summary

The poetry is very symbolic, Archil uses Biblical allusions asks St. Virgin to help him and names her symbols the number of which is quite big. Archil uses only one part of them. They are: queen, mother, virgin, ark of religion, tent, stairs, lily, pigeon, little cloud and so on. The explanation of each symbol is based on Biblical aspects and has a great tradition in Georgian hymnography. It is the reason why Archil uses the elements of hymnography so strongly.

A poetry is full of symbolisms and each symbol includes some layers.,